
ERDEI Gábor

Kurucz János: Az Ózdi Vasgyára szakképzés tükrében 1845-1995

Magyarország újkori történelmében, a hazai modernizációban, gazdasági fejlesztésben és társadalmi átalakulás formálásában rendkívül fontos szerepe volt a modernkori iparnak, azon belül a nehéziparnak.

Egy 1845-ben alapított – és az évtizedek alatt folyamatosan működő – gyár, önmagában figyelemre méltó történelem, hiszen nagykorozakokon átívelően működött, szolgálva az országot, segítette a fejlődést, adott munkát, és egyben a társadalmi leképeződésen túl, nagyon érdekes és nem mellékesen hasznos képzési és tanulási folyamatokat valósított meg. Így a kötet (és tágabb értelemben véve a téma) számos megközelíthetőséggel rendelkezik, az ipari-technológia, a közgazdasági és a történelmi megközelítésen túl, egy ilyen szervezet életét az alkalmazott és szükséges tudással, képzések, fejlesztések megvalósításával is vizsgálhatjuk.

A szerző, Kurucz János évtizedeket dolgozott különböző munkaterületeken az ózdi gyárban, s meglehetősen hosszú időt töltött a képzési, szakképzés, humán erőforrás fejlesztési részlegen (ezen belül többségében vezető pozícióban). Így egyrészt „testközelből” látta a belső és külső képzések folyamatait, másrészt ez a személyes kötődés indította el abban a vállalkozásában, hogy a gyár szinte teljes – történelminek mondható – időszakában felgöngyölítette a képzés, szakképzés megvalósulását, ennek jelentőségét.

A korábbi vállalatóriás alapítása (1845 alapítás, 1847 a működés kezdete) még feudális viszonyok között, a kibontakozás és első virágkor a kibontakozó kapitalista viszonyok között történt, a Trianont követő lehetséges veszély, a piac zsugorodása a területvesztés miatt, de mégis sikeres időszak. A szocialista periódus pedig különösen kedvezett a fejlődésnek, hiszen a nehézipar fejlesztése politikai prioritást élvezett, ezzel párhuzamosan a munkásosztály támogatott társadalmi csoportnak számított. Ennek a 150 éves, többségében sikertörténetnek, a rendszerváltás vetett véget, amikor a politikai-gazdasági változás és ezzel párhuzamosan az ágazat globális válsága, a megnyíló globális versenykötvetkezésében szétesett Magyarország egyik legnagyobb múltú és jelentős gazdasági és társadalmi befolyással bíró vállalata.

Az Ózdi Vasgyár nemcsak századok, de a legkülönbözőbb politikai rendszereket túlélve működött, amelyben többségben voltak a sikeres korszakok, mint a kudarok. S megállapítható, hogy a három – bár jelentősen különböző keretek között működő – korszak (dualizmus, két világháború közötti időszak, szocialista rendszer), jelentősen eltért egymástól, a sikerességet, a fejlesztési determináltságot, mindhárom időszakban a gazdasági, társadalmi konjunktúra, illetve a politika berendezkedés határozta meg. A kezdetkor még mezőgazdasági országból fokozatosan agár-ipari ország lett, majd a szocializmusban a politikai berendezkedés is megalapozta a virágkort. Így tehát a külső körülmények nemcsak erőteljesen megalapozták a Vasgyár történetét, de maga is hozzájárul ezekhez a változásokhoz.

Az első korszak a RIMA időszaka (a vállalat neve az alapítástól a szocialista időszak államosításáig Rimamurányi volt) kiváló példája a történelmi Magyarország, illetve a Habsburg-birodalom munkamegosztásának, valamint a Monarchia gazdasági térségében rejlő potenciáljának. Így az alapításhoz szükséges feltételek, melyek között a környéken korábban működő kisebb kohók (mint szakmai hagyomány), a helyben meglévő energiaforrás és nyersanyag megalapozottságán túl, a rendelkezésre álló szakmaiság már kevésnek bizonyult, a szükséges szakmai indítást az iparilag (technológiailag) fejlettebb cseh-morva térségből (elsősorban Brno) érkezett szakemberek

biztosították. A helyben meglévő munkaerő lehetőség (Ózd és térsége) jellemzően a hagyományosabbnak tekinthető szakmunkát (pl. kőműves), illetve a képzetlen segéd munkás munkaerőt tudta biztosítani. Ebből kifolyólag az első időszakban saját oktatási, képzési részleg, illetve intézmény nem jött létre.

Az 1867-ben megvalósuló kiegyezés, a kapitalista gazdasági viszonyok létrejötte, óriási piacot biztosított a Vasgyár dinamikus fejlődéshez, mely jelentős munkaerőigényt generált. Az 1850-es, 60-as, 70-es években még elsősorban a kevésbé képzett fizikai munkaerőigény növekedése jelentkezett, azonban az 1880-as évektől változás történt; elsősorban a helyi munkaerővel szándékozták biztosítani a szükséges kvalifikált munkaerőt (a korábbi cseh, morva helyett). Ennek köszönhető, hogy 1882-ben létrehozták a vállalati népiskolát, majd ami még fontosabb lesz, 1889-ben a tanonciskolát. Ez az iskola lesz a későbbi ózdi szakképzés kiindulópontja.

Bár az I. világháború utáni területvesztéséből fakadó felvevőpiac zsugorodása (valamint a nyersanyag utánpótlás bizonytalansága) miatt nehéz helyzet alakult ki, a két világháború között a tanoncképzés tovább fejlődött, a választható szakmák száma tovább nőtt, s annak ellenére, hogy a profil elsősorban a vastermeléshez kapcsolódott, egyéb választható szakmák is megjelentek (pl. nyomdász, cipész). Az 1929-es válságot követően gyorsan újra talpra áll a gyár (részben már a hadiipari megrendeléseknek köszönhetően is).

A következő korszakot a Vasgyár 1948-as államosítása vezeti be. 1949-ben létrehoznak egy szakoktatás felelősi pozíciót, amely 1952-re a tevékenység fontossága okán szakoktatási osztállyá szerveződik. 1947-től koncentráltabbá vált a szakmai képzés, így a nagyobb létszámú szakmák tanoncainak képzését összevonták. 1949-ben fejlesztés valósult meg a gyakorlati oktatásban. Az 1950-es, majd 60-as éve változásai létrehozták az önállósult szakképző intézményt, amelynek megalapozása és működésének jelentős időszaka a Vasgyárhoz kapcsolódik. Az 1970-es és 80-as évek ózdi szakmunkás képzésben domináns szerepet játszik a Vasgyár, másfelől a belső képzések is mindennaposak.

Amennyire sikeres időszakként értékelhetjük a Monarchia időszakának, annyira tekinthetjük annak a szocializmus időszakát is. A megtermelt termékeken túl, a gyár pusztja jelenléte erőteljesen és pozitívan befolyásolta nemcsak Ózd városának fejlődését, hanem a város tágabb térségére. Vonzó hatása nemcsak Észak-Magyarországra, hanem azon túlnyúló régiókban is tapasztalható volt. Az alföldi térségeket befolyásoló gazdasági és foglalkoztatási (ilyetén munkaerő vonzó, migrációs katalizátorként) szerepe folyamatosan jelen volt.

A több mint 30.000 fős gyár már a rendszerváltást megelőző néhány évben lejtmenetbe került, hogy aztán 1990 után darabokra essen szét. A gazdasági tevékenységen és a foglalkoztatási funkción túl, az egyik legnagyobb veszteség, a diplomás műszaki értelmiség és a jól képzett szakemberek elvándorlása volt. Többségében Budapest és az agglomeráció által felajánlott munkahelyeken helyezkedtek el, másrészt a külföldi tőke által az ipari fejlesztésben először érintett dunántúli városokban vállaltak munkát. S persze a 1990 utáni időszak a hanyatlás eredményeként a szétesés, majd a kisebb egységekben való indítás, újra próbálkozás jegyében telt el, azonban mindenképpen pozitívumként könyvelhető el az Ózdi Acélművek Kft.-nek a helyi közép fokú, illetve a miskolci felsőoktatással a tanulóknak, illetve a hallgatóknak a duális képzésbe történő belépése, az utóbbi időben.

Aki a könyvet a kezébe veszi, gazdag kordokumentumot ismerhet meg. Megannyi fotó és írott korabeli anyag teszi érdekessé, gazdaggá, olvasmányossá a tartalmat. Ez a hatalmas forrásmennyiség biztosítja az adott részekben tárgyalt korrajzát. Nem annyira tudományos kísérlet ez, mint leíró, bemutató, akár ismeretterjesztőnek is tekinthető mű.

A kötet mikro szinten – szervezeti keretek között vizsgálódik, illetve – ír le folyamatokat, így azokat a kereteket kevésbé érzékeljük, amelyek a nagy európai (majd globális) gazdasági és politikai folyamatokat meghatározták és így közvetlenül hatottak az Ózdi Vasgyárra. A történelmi (szakpolitikai) korszakváltások bár említésre kerülnek, de a háttérben zajló folyamatokra nem tér ki a szerző (ugyanakkor nem is célja).

A könyv által megismert nagyvállalt és a kapcsolódó, felmerülő szakmai szükségletek kielégítésére tett lépések bizonyítékai annak, hogy a modern és posztmodern világa és gazdasági fejlődése tudáson és szakértelmen nyugszik. S a kiolvasható ív is megrajzolja a tudásszerzésnek a mindenkori technikai, technológiai, gyártási folyamataira és szervezeti változásokra, kihívásokra adható válaszait.

A kötet ajánljuk mindazoknak, aki érdeklődnek a hazai szakképzés története iránt, kutatják a hazai szakmai felnőttképzéseket, a vállalaton belüli képzéseket. S azon érdeklődők számára, akik Magyarország történelmének különböző korszakait szeretnék megismerni egy nehézipari nagyvállalat és a kapcsolódó szakképzés történetén keresztül.

Kurucz János: Az Ózdi Vasgyár a szakképzés tükrében 1845-1995. Ózdi Szakoktatási Osztály, Ózd, 2019., 351. o. Bíró Familia Nyomda, Budapest.